

A személyi jövedelemadóra vonatkozó szabályok változásának hatása a nettó bérekre a 2010-2012-es években

A munkaviszonyból és más hasonló jellegű (köztisztviselői, kormánytisztviselői, közalkalmazotti stb.) jogviszonyokból származó jövedelmekre a 2010-2012. közötti időszakban adóztatási szempontból a következő négy tényező van alapvető hatással:

- az egykulcsos adózás bevezetése;
- az ún. szuperbruttósítás bevezetése és (részbeni) továbbélése;
- az adójóváírás mértékének és jogosultsági határának csökkentése, illetve fokozatos (?) kivezetése;
- az ún. családi adózás jelszavával bevezetett gyermekkedvezmény.

A szabályozás változásai

Az **egykulcsos adózás** lehetőségét amerikai szakértők fogalmazták meg először a nyolcvanas évtized első felében. Az általuk kidolgozott módszer szerint – a korábbi progresszív adózás alternatívájaként – minden dollárjödelemnek azonos, javaslatuk szerint 19%-os mértékkel kellene adóznia. Az új adótechnika előnye lenne az évente ismétlődő és bonyolult adóbevallás kiiktatása, ugyanis az áttérést követően már nem kellene egyéni adóbevallást készíteni, hanem minden jövedelem keletkezésekor a kifizetőknek kellene levonniuk a 19%-os mértékű adót, így az adóalany helyett a kifizető kötelezettsége lenne az állammal szembeni elszámolás. További előny, hogy teljessé és átláthatóvá válna a jövedelemadóztatás, s mintegy mellékes eredményként csökkenhetne az adminisztrációs teher is.

Az ötletet a fejlett országokban (USA, Anglia, valamint Svédország) lefolytatott komoly szakmai vitákat követően - az előnyök és a hátrányok mérlegelése után – elvetették, azonban a téma nem került le a napirendről. A kísérleti szerepet a kilencvenes évtized első felében Észtország és Litvánia vállalta, majd kisebb időbeli csúszással csatlakozott Lettország és Oroszország. A következő hullám az ezredforduló után indult, ami a közép-kelet európai országok (Szerbia, Ukrajna, Szlovákia, Grúzia, majd Bulgária és Románia) kísérletező kedvét mutatta.

Az utólagos értékelések egybecsengő megállapítása, hogy az egykulcsos adózás elsődlegesen olyan országok számára ajánlható, ahol a piackonform *közteherviselés viszonylag rövid múltra tekint vissza, az áttérést tervező országoknak nincs jelentős adóssága és költségvetési helyzetük több egymást követő évben is stabilnak minősíthető.* A kísérleti szerepet vállaló országok tapasztalata, hogy a lineáris adózásra történő áttérés a költségvetés pozícióit érintetlenül hagyta, sőt helyenként kisebb bevétel-növekedés is kimutatható volt. Ennek az a magyarázata, hogy egyfelől csökkentették a kedvezményeket és mentességeket, másfelől a „vegytisztá” lineáris adórendszerre történő átállást csak hosszabb idő alatt és több lépcsőben valósították meg. A lépcsőzetes áttérés ugyanakkor azzal a következménnyel járt, hogy elmaradt a munkaerőköltségek csökkenése, vagyis a jövedelmek új típusú adóztatása nem növelte a munkáltatók foglalkoztatási hajlandóságát. Megfogalmazható, hogy az egykulcsos adózás nem

minősült varázsszernek, de kitűnő marketing eszköz volt az adóztatás egyszerűsítését igénylő várakozások lecsillapításához.*

Magyarországon a 2010 évi adózási szabályok szerint az összevont adóalapot képező jövedelmek után fizetendő adó 5 millió forintot meg nem haladó összevont adóalap esetén 17%, ha az összevont adóalap meghaladta az 5 millió forintot, akkor 850 ezer forint és az 5 millió forintot meghaladó rész 32%-a volt. (Tekintettel arra, hogy az adóalap alatt – a szuperbruttósítás miatt - a bruttó bér 127%-a értendő, a 328.083,- Ft-ot meg nem haladó havi bruttó jövedelem adózott 17%-kal, az e fölötti rész 32%-kal.)

Az egykulcsos adó bevezetésével 2011-től a 17%-kos alsó adókulcs 1 százalékponttal, a 32%-os adókulcs 16 százalékponttal, egyaránt 16%-ra csökkent.

A köznyelvben **szuperbruttósításnak** nevezett adóalap kiegészítés azt jelenti, hogy az összevont adóalapba tartozó jövedelmeket meg kell emelni a társadalombiztosítási járulék általános mértékével, ami 2010-ben és jelenleg is 27%.

Ennek következtében pl. 100 ezer forint bruttó jövedelem után nem a 100 ezer forint 17%-a, illetve 16%-a az adó, hanem a 127 ezer forint adóalap 17%-a, illetve 16%-a.

A gyakorlatban ez nem jelent mást, mint hogy a tényleges adókulcs 2010.-ben valójában nem 17% és 32% volt, hanem 21,6% és 40,6%, 2011-ben pedig nem 16%, hanem 20,3%. Az elfogadott adótörvények értelmében az adóalap-kiegészítés mértéke 2012-ben 13,5%-ra csökken, 2013-ban pedig megszűnik. Ennek megfelelően a munkajövedelmeket terhelő tényleges adókulcs 2012-ben 18,2%-ra, 2013-ban pedig 16%-ra fog csökkenni.

Az **adójóváírás intézményének** eredetileg az volt a célja, hogy azoknál a magánszemélyeknél, akik bérjellegű jövedelmet szereznek, némileg kompenzálja az önálló tevékenységet végzőkkel szembeni azt a hátrányt, hogy ők nem tudnak a bevételükkel szemben költséget elszámolni. Később elsősorban a minimálbér adómentesítését célozta, de a szabályok változásával egyre szűkült azok köre, akik élhettek ezzel a lehetőséggel.

A 2010-es szabályok azok számára tették lehetővé a legfeljebb 15,1 ezer forint adóból való levonását, akik éves adóalapja nem haladta meg a 3.188 ezer forintot. 4.698 ezer forint éves adóalapig lehetőség volt egy fokozatosan csökkenő mértékű adójóváírás igénybevételére. Ez azt jelentette, hogy – egyéb feltételek megléte esetén - havi 209 ezer forint bruttó jövedelemig a teljes, e fölött - 308 ezer forintig - a csökkentett összegű levonással lehetett élni.

Az adójóváírás havi maximuma 2011-ben a korábbi havi 15,1 ezer forintról 12,1 ezer forintra csökkent. A maximális adójóváírást jelenleg a legfeljebb 2.750 ezer forint éves adóalapig (havi bruttó 180 ezer forintig) lehet igénybe venni, 3.960 ezer forintos adóalap (bruttó 260 ezer forintos havi jövedelem) felett pedig a lehetőség teljesen megszűnik.

Az szja törvény szerint a **családi kedvezmény** a magánszemély *adóalapját* csökkenti. Ennek mértéke eltartottanként és jogosultsági hónaponként egy és kettő eltartott esetén 62.500 forint, három és minden további eltartott esetén 206.250 forint.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy és két eltartott esetében havi 10-10 ezer forinttal, három vagy több eltartott esetében havi 33 – 33 ezer forinttal kevesebb adót kell fizetni.

* Pitti Zoltán munkái alapján

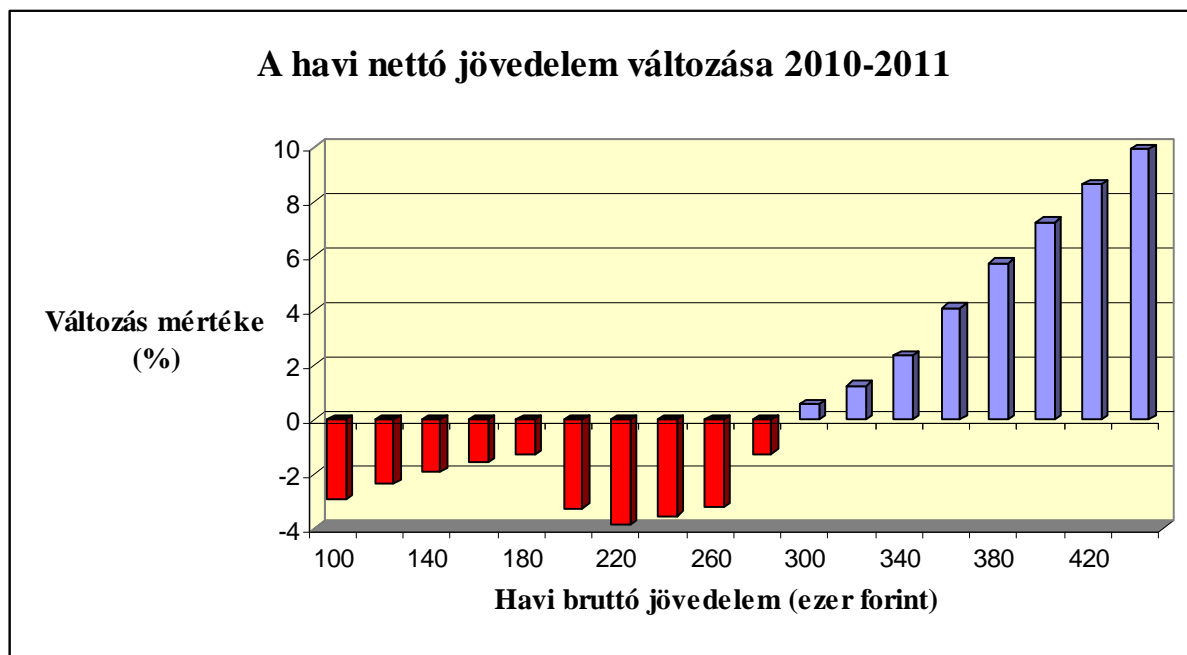
A szabályok változásának hatása a havi nettó jövedelmekre

A nettó jövedelem változása 2010-2011 között

Az egykulcsos adó bevezetésével 2011-től önmagában az alsó adókulcs 1 százalékponttal történt csökkentése következtében a 328 ezer forint alatti havi bruttó jövedelmek nettó értéke 1,2%-kal növekedett volna. Ezt a hatást ugyanakkor mérsékelte a biztosítottak által fizetendő nyugdíjjárulék 9,5%-ról 10%-ra emelése, így a köztehercsökkenés ebben a jövedelemkategóriában 0,5, a 328 ezer forint fölötti jövedelemrész esetében ugyanakkor 15,5 százalékpontos volt.

Míg tehát az *egykulcsos adórendszer bevezetése önmagában* minden jövedelem-kategória esetében – bár jelentősen eltérő mértékű - nettó jövedelememelkedést eredményezett volna, az *adójóváírás szabályainak szigorítása* az alacsonyabb jövedelmek esetében egyértelmű jövedelemcsökkenést eredményezett.

Ha a 2010 és 2011 évi nettó jövedelmeket összehasonlítjuk, azt látjuk, hogy a 293 ezer forint (egészen pontosan: 293.448 forint) bruttó jövedelem az a határ, amely alatt keresők nettó havi keresete – változatlan bruttó jövedelem mellett – csökkent. Ez a csökkenés pl. 100 ezer forint bruttó jövedelem esetében 2,9%-os, 260 ezer forint esetében 3,2%-os volt. Ezzel szemben pl. egy havi bruttó 440 ezer forintot kereső dolgozó közel 10%-kal, az 1 millió forint havi bruttót kereső pedig 26%-kal több jövedelmet kap kézhez.

A kieső jövedelmeket a közszférában dolgozók esetében a költségvetésnek, a többieknél a versenyszektornak kell, kellene kompenzálnia. Ez a korrekció a közszférában komoly költségvetési kiadással, de megtörtént. A versenyszféra helyzete ettől bonyolultabb. A vállalkozások irányába kifejtett állami „nyomás” piacgazdasági körülmények között önmagában

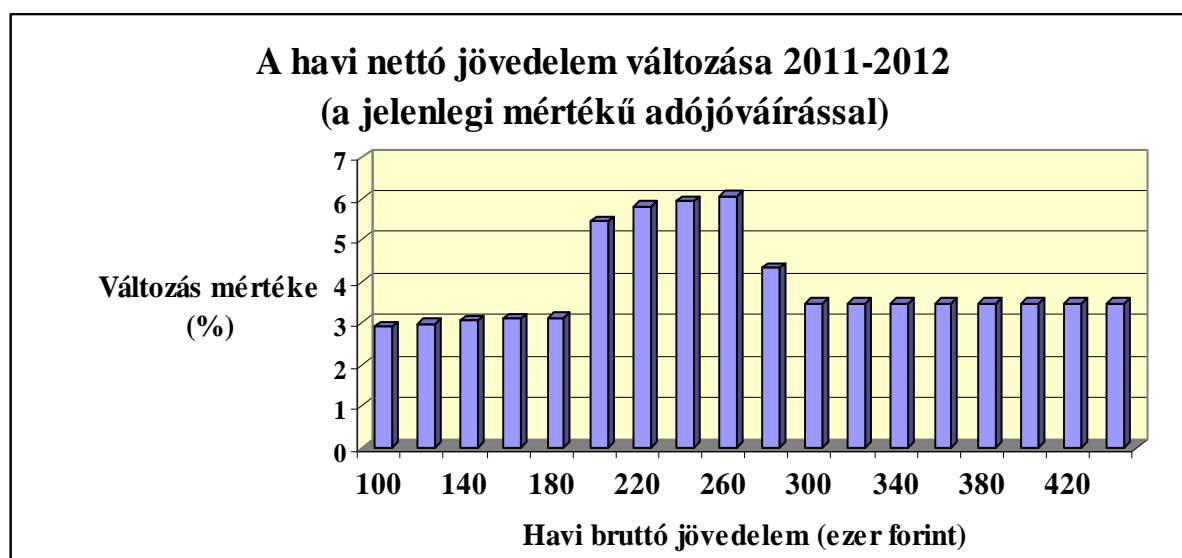
is nehezen magyarázható, ráadásul a meghirdetett kormányzati cél éppen az ellenkezője – a foglalkoztatás terheinek csökkentése – volt. (Nem beszélve arról a hatásról, hogy az alacsony jövedelműeknek nyújtott kompenzáció elveszi a forrásokat a többletjeljesítményt nyújtó munkavállalók ösztönzésétől.)

A nettó jövedelem változása 2011-2012 között

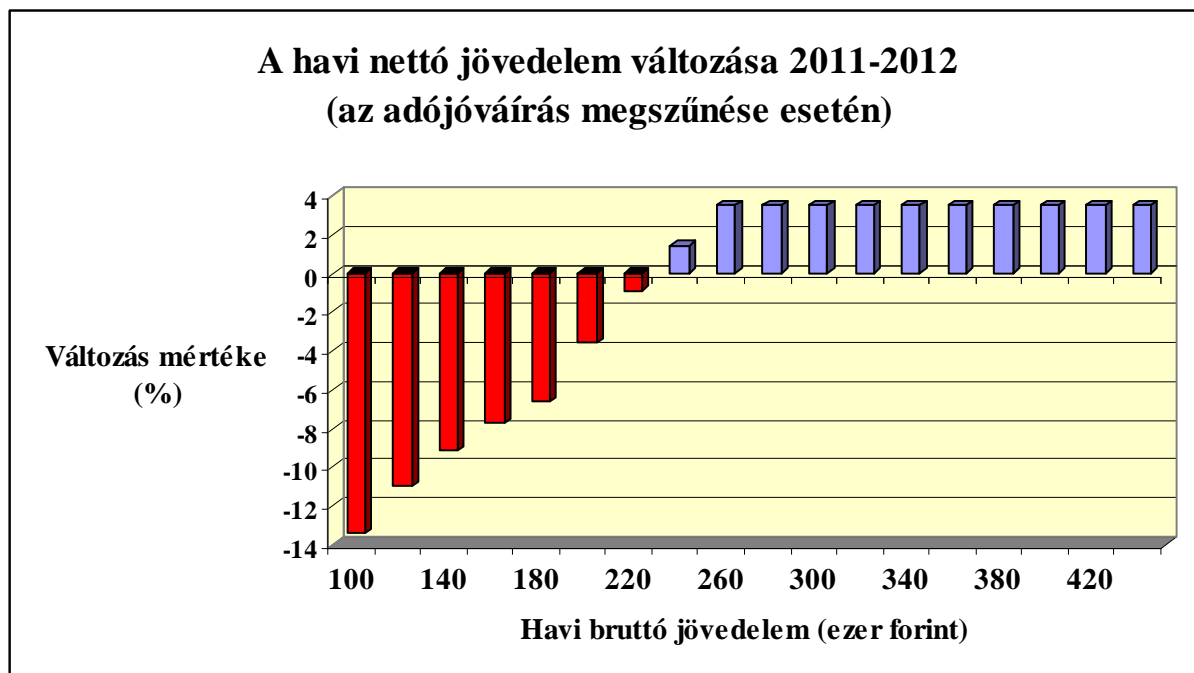
A jövő évre vonatkozó adózási szabályok jelenleg még nem teljes körűen ismerhetők, ugyanis nincs nyilvánosságra hozott elképzelés arra vonatkozóan, hogy az adójóváírás szabályai milyen módon változnak. Az utóbbi időben a sajtóban többféle változatról lehet olvasni. Közülük az egyik lehetséges változat az, hogy az adójóváírás intézménye nem fokozatosan kerülne kivezetésre, hanem 2012-től teljesen megszűnne. A továbbiakban mi csak a két szélsőséges változattal számolunk. Először megvizsgáljuk, hogy hogyan alakulnának a nettó jövedelmek akkor, ha az adójóváírás szabályai nem változnának, és a „szuperbruttó” helyett, a törvényben már szabályozott módon a „félszuperbruttó” élne tovább, majd bemutatjuk, hogy hogyan alakulnának a havi nettó jövedelmek akkor, ha a „félszuperbruttó” adóalap mellett az adójóváírás teljes egészében megszűnne. (A számításban változatlan bruttó jövedelmekkel számolunk, s nem foglalkozunk az inflációs hatásokkal sem.)

Ha a jelenlegi **adójóváírási szabályok nem változnának**, tehát az adójóváírás teljes-, illetve csökkentett mértékű igénybevételére jogosító értékhatárok, és az adójóváírás mértéke sem változna, változatlan bruttó jövedelem mellett valamennyi jövedelemkategóriában növekedne a nettó jövedelem, de eltérő mértékben. Azon jövedelmek esetében, ahol eddig is lehetőség volt az adójóváírás teljes összegének igénybevételére (max. havi 180 ezer forintig), a nettó jövedelem növekedése - az ún. „félszuperbruttó” adóalapra, illetve adójóváírás-alapra való áttérés miatt – 3% körüli, azon jövedelmek esetében pedig, amelyek eddig sem jogosítottak adójóváírásra és ezután sem lesz rá lehetőség, 3,5%-os lenne.

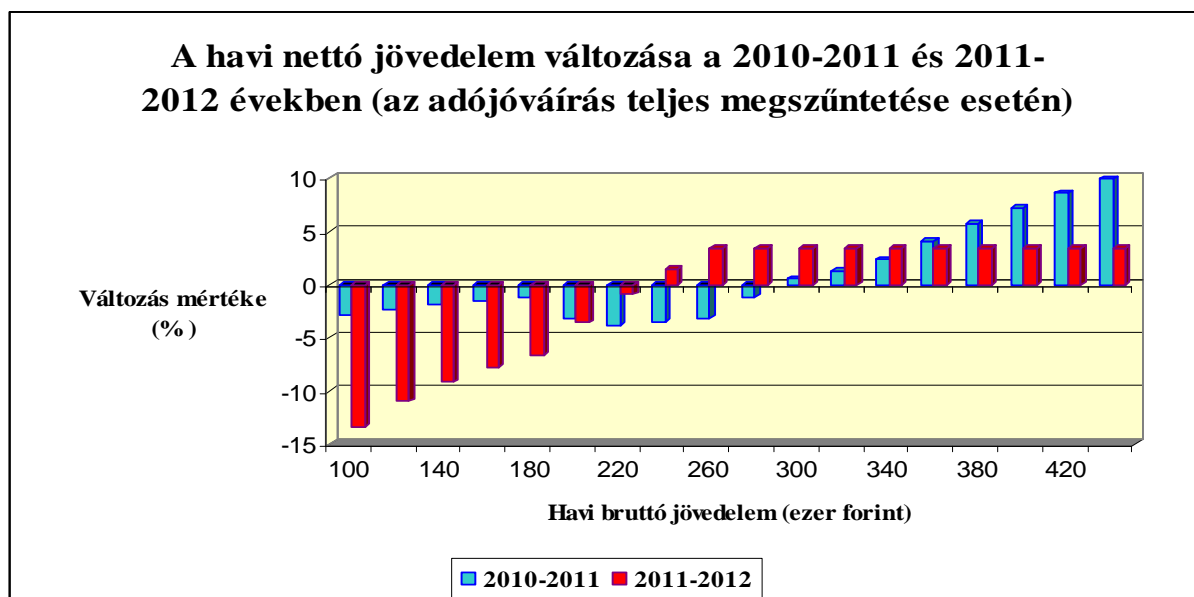
A „félszuperbruttó” miatt a maximális adójóváírásra jogosító értékhatár havi bruttó 202 ezer forintra, a csökkentett mértékű adójóváírás értékhatára 291 ezer forintra emelkedne, így ezen értékhatárok közötti nettó jövedelem-növekedés 5-6%-os lenne. (Mivel ezek a jövedelmek „visszacsúsznának” az adójóváírásra jogosító értékhatárok közé.)

Ha az adójóváírás teljes egészében megszűnne, 227.590,- Ft lenne az a pont, amely alatt – a „szuperbruttó” „félszuperbruttóra” való csökkenése mellett is – csökkennének a nettó keresetek. Ez a csökkenés pl. 100 ezer forintos havi bruttó bér esetén meghaladná a 13%-ot, s még 180 ezer bruttónál is 6,6%-os lenne. Ezzel szemben az előbbieken említett értékhatár fölötti jövedelmet szerzők változatlan bruttó kereset mellett is mintegy 3,5%-os nettó jövedelemnövekedéssel számolhatnának.

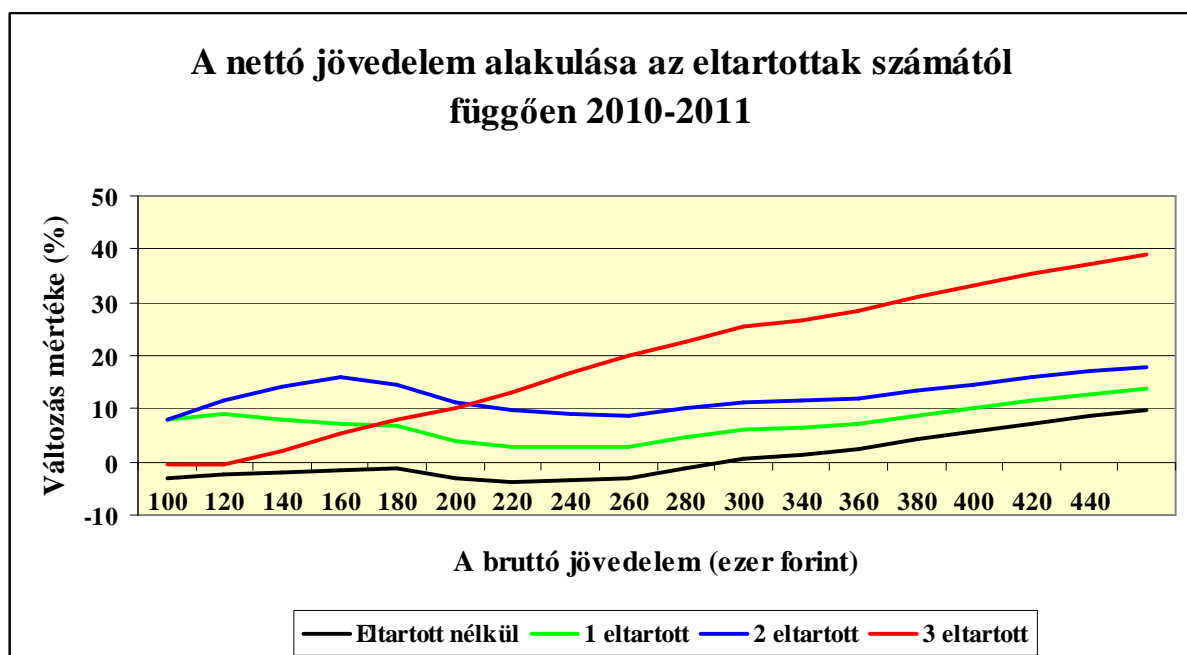
Ha az adójóváírás teljes megszüntetése esetére 2012 évre várható nettó jövedelem-változást a 2011-essel összehasonlítjuk, látjuk, hogy a 180 ezer forintos bruttó jövedelem alatti jövedelmek esetében a csökkenés mértéke az ideinek a sokszorososa.

A családi kedvezmény hatása

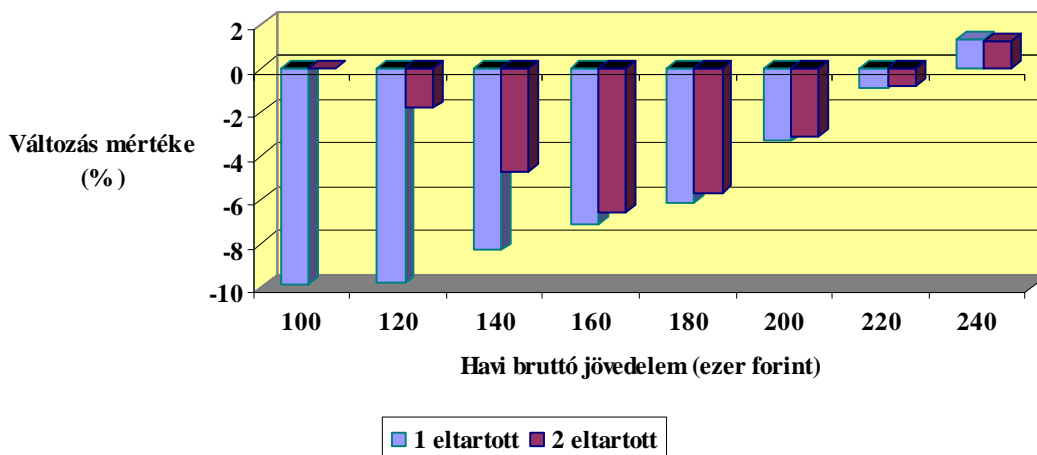
Az előbbieken nem számoltunk azzal a hatással, amit a 2011-ben bevezetett gyermekkedvezmény gyakorol a nettó jövedelmekre. A gyermekkedvezmény igénybevételére jogosult magánszemélyek esetében az adójóváírási szabályok változásának nem volt jövedelemcsökkentő hatása. 2011-ben az egy gyermekes szülő a 108.700, kétgyermekes 158.000, a háromgyermekes 487.500 forintos bruttó havi jövedelemig egyáltalán nem fizet adót.

Változatlan adójóváírás szabályok mellett 2012-ben ezek a számok 121.700, 176.700 és 545.100 forint lennének.

Amennyiben az **adójóváírás teljes egészében megszüntetésre** kerülne, a nettó jövedelem jelentős csökkenésével kellene számolniuk azoknak az egy és két gyermek után kedvezmény igénybevételére jogosultaknak, akiknél ez a csökkenés idén nem jelentkezett. Az egy és két eltartott gyerek után kedvezményt igénybe vevő magánszemélyek esetében 227,5 ezer forintos havi bruttó jövedelemhatár alatt a nettó jövedelem csökkenne. E csökkenés mértéke az egy gyermekesek esetében havi 100-120 ezer forintos bruttó jövedelemnél 9,8%-os, de még 200 ezer forintnál is meghaladja a 3,3%-ot.

A nettó jövedelem változása eltartottanként (az adójóváírás megszűnésével)

Össességében megállapítható, hogy 2011-ben a havi 293 ezer forint alatti havi bruttó jövedelem alatt önmagában az egykulcsos adórendszer bevezetésének nem volt semmilyen kedvező hatása, az e fölötti nettó jövedelmek viszont jelentősen növekedtek. A magasabb jövedelmek növekedésének fedezetét az adójóváírás csökkentése volt hivatva részben ellensúlyozni, aminek eredményeként a 293 ezer forint alatti bruttó jövedelmek esetében a nettó jövedelem csökkent.

A 2012-es jövedelmek alakulása attól függ, hogy az adójóváírás szabályai hogyan változnak.

Változatlan adójóváírás szabályok mellett – a „szuperbruttó” felezése miatt - a nettó jövedelem valamennyi jövedelem-kategóriában 3-3,5 százalékkal (202 ezer és 290 ezer forint közötti bruttó jövedelem esetén 5-6%-kal) növekedne.

Abban az esetben, ha az adójóváírás megszűnne, a 227 ezer forint alatti bruttó jövedelmek esetében jelentős nettójövedelem-csökkenés következne be. Ez érintené az egy és két eltartott gyermek után adóalap-csökkentő kedvezményt igénybe vevő magánszemélyeket is, akiknél 2011-ben még ez a kedvezmény ellensúlyozta az adójóváírás csökkenését.

Szikora János

közgazdász , az APEH volt elnöke